

DEÁK ERNŐ

# VANNAK-E TÁVLATOK?

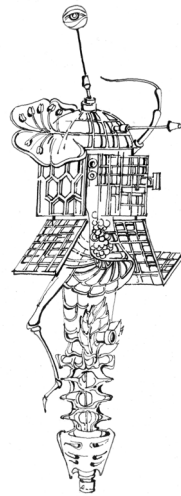
## Vázlat az ausztriai magyarokról

*A 2015. év legelején Pozsonyban családias légkörben diskuráltunk. Egyik beszélgető társam, aki a legutóbbi önkormányzati választások előtt lépett vissza újabb polgármesteri jelölésétől, arra emlékeztetett, hogy közeledik a nemzedékváltás ideje. És mi lesz azután, ha ez bekövetkezik? Amerikából vészharang-kongatásként érkezett beszámoló a magyar templomok felszámolásáról. Vagyis: mindenütt vesztesen fogynak a magyar kisebbségek.*

*Néhány évvel ezelőtt egy fiatal újságíró szegezte nekem Székesfehérvárról: van-e visszautjuk a nyugati magyaroknak? Az egyre nyugtalanítóbb kérdés azóta is foglalkoztat. Ebben a formában különösképpen: van-e jövőjük az ausztriai magyaroknak?*

*A kérdés megválaszolása és elemzése terjedelmes kötetnyi feldolgozást igényel. Próbálkoztam már vele a Bécsi Napló 2010. évi 4-es számában. Most mégis újra körüljáróm, más, mindenesetre reális képet vázolva fel, majd ebből kísérek meg levonni bizonyos, a jövőt érintő következtetéseket.*

■ 1. Mielőtt a visszaútra térnék, inkább a jelenig vezető utat vázolnám fel. A számoknak lehet eligazító szerepük, ugyanakkor nem okvetlen szolgálják a tisztánlátást, különösen szellemi távlatokban. Az Osztrák Köztársaság közel 8,5 millió lakost számlál örvendetes népességnövekedéssel. Számokban kimutatva nem éppen fedi a valóságot az „örvendetes“ kifejezés, hiszen a szaporulat nem saját „termésből“ fakad, hanem az egyre nagyobb számú bevándorlónak köszönhető. Az átlagos életkor a férfiaknál az 1990. évi 72,2 évről 2013-ig 78,9-re, a nőknél ugyanezen időszakban 78,5-ről 83,6 évre emelkedett. A szülőképes nők 1990-ben átlagosan 1,46, 2013-ban 1,44 gyermeknek adtak életet. Ezen számokból könnyen kiolvasható az el-



**Tizenhárom évig tartott, míg nem az osztrák kormány 1993-ban a magyar népcsoport részévé nyilvánította a Bécsben és környékén élő magyarokat.**

lentmondás: az életkor emelkedése ugyan konzerválhatja a társadalom összetételét, csakhogy az említett születési arány messze nem fedezi a népesség szinten tartását, sőt eleve csökkenéshez vezet. Az 1990-ben nyilvántartott népesség száma 2014. január 1-jéig 7 677 850-ról 7 441 672-re esett vissza. Utóbbi szám az osztrák honosságu személyekre vonatkozik. Amennyiben hozzágondoljuk az időközben osztrák állampolgárságot felvett bevándorlókat, a belföldi, ausztriai honos népesség fejlődése, valójában csökkenése még drámaibb vonásokban mutatkozik meg.

Az ellentmondás csak úgy oldható fel, ha utánanézzünk, tulajdonképpen miből is adódik a növekedés: mint láttuk, 1990-ben 7 677 850 lelket számlált Ausztria, míg nem 2013. október végéig 8 499 759-re emelkedett a lakosság száma, ami 11,0 százalékos gyarapodásnak felel meg. Véletlenszerű, de megtévesztően hasonló a bevándorlók aránya a lakosság összetételében. A számok emelkedő irányzatra utalnak. Három utóbbi év, azaz 2011, 2012 és 2013 bevándorlóinak állománya 124 619; 140 358, illetve 151 280. Az utóbbi évben 1 066 114-re ugrott fel a külföldiek száma, ez pedig az összlétszám 12,5 százalékát alkotja. Ebben az összetételben nem árt utalni a köztársaság fővárosára, Bécsre (össznépesség 1 741 246), ahol 428 213 fővel 24,2 százalékot alkotott a külföldi állampolgárok száma.

2. Az említett 151 280 bevándorló között 2013-hoz képest 8456 személlyel első helyen álltak a magyarországiak, második helyen – 6759-cel – a németek, harmadikon pedig 5700 személlyel a romániai beköltözők. A 2014. január 1-jével kimutatott külföldiek között a legmagasabb létszámot alkották a törökök: 400 049 személy. Második helyen következtek a németek: (164 820 személy), őket követték a szerbek (112 477), bosnyákok (90 963), horvátok ( 61 959), románok (59 702), lengyelek (50 271), szlovákok (28 612). A magyar állampolgárságu személyeket is közéjük számítva 46 196 fővel a nyolcadik helyet foglalták el.

Az Osztrák Statisztika (*Statistik Austria*), ahonnan a fentebbi adatok is származnak, a már említett 2014. január 1-jei időponttal jelölve három csoportra bontja az itt élő/lakó magyarokat: *magyar származású* 60 047 fő, *Magyarországon született* 55 323 fő, *magyar állampolgár* 46 196 fő. Ebből nem egészen világos, hogy a két első csoport összeadható-e, mert ha igen, akkor legalább származásilag 115 370 magyarral számolhatunk. Ugyanúgy nem okvetlen következik a második csoportból, hogy a magyarországi születésűek valamennyien osztrák állampolgárok-e. Ha igen, az összlétszámhoz hozzáadható a 46 196 magyar állampolgár, s ezáltal a soha még csak fel sem tételezett 161 566 végösszeget kapnánk. Csakis az akták ismeretében lenne megállapítható a Magyarországgal szomszédos államokból Ausztriába származott/költözött magyar nemzetiségűek nagysága; ennek ellenére megkockáztatható, hogy a két első kategóriát összevéve több tízezerre becsülhető a Szlovákiából, a volt Jugoszláviából és főként Romániából eredő magyarok/magyar származásúak száma. Minden nacionalista hajlam nélkül 200 000-re – de hogy ne essünk esetleges túlzásokba – legalább 180 000-re kerekíthető a megnevezett kombinációs szám.

Még ha az első csoportra szűkítenénk is az ausztriai vagy osztrák magyarok számát, 46 196 bevándorlóval kiegészítve aránylag tekintélyes nagyságrendként tarthatnánk őket számon. Már csak az utóbbi is jóval meghaladná a 2001-ben végzett népszámlálás 40 583-as teljes összegét, igaz, az akkoriak között 25 884 (63,78%) volt osztrák állampolgár, 14 699 (36,22%) külföldi. Azért ez az utóbbi besorolás, mert pl. a magyar anyanyelvű román állampolgárok is ide számíthatók.

3. Mielőtt eltévednénk a számok erdejében, nem árt tudni – akár az osztrák *Volksgruppe/népcsoport* besorolás értelmezésében, hogy a közösség nem azonosítható a puszta számok összegével. Mivel újabb népszámlálási adatok nem állnak rendelkezésre (2001-ben tartották az utolsó népszámlálást), be kell érünk a 2001. év idevágó eredményeivel. Közelebről a tartományonkénti tagozódást vegyük még

szemügyre. Feltételezve, hogy a területi elosztásban nem álltak elő mélyreható eltolódások, nem is annyira az abszolút számok, mint inkább az arányok lehetnek mérvadóak. A 21. század kezdetén a következő nagyságrendben helyezkedtek el a magyarok Ausztria kilenc tartományában (Bécs fővárosi mivolta mellett külön tartományt képez). Lássuk most már a számok és arányok tagozódását (osztrák és külföldi összevontan):

1. Bécs	15 435	38,04%
2. Alsó-Ausztria	8083	19,02%
3. Burgenland	6641	16,36%
4. Felső-Ausztria	3849	9,48%
5. Stájerország	3115	6,67%

A felsorolt öt tartományban élt 37 123-as létszámot alkotva a magyarok 89,57 százaléka. A többi négyben egyedül Salzburgban és Tirolban haladta meg arányuk a két százalékot, míg Karintiában és Vorarlbergben arányuk két százalék alatt maradt, habár nem árt tudni, hogy a virágzó idegenforgalom kínálatai miatt jelenleg a korábbi-nál több magyar munkavállaló ezekben a tartományokban keresi megélhetését. A magyar állampolgárok tekintetében a már többször megnevezett 2014. január 1-jén valójában tapasztalhatóak voltak a 2001. évi állapotokhoz képest az eltolódások: míg a fentebbi öt tartomány közül háromban jóval alacsonyabbak lettek az arányok, Felső-Ausztriában 12,32 százalékra, Stájerországban pedig 12,27-re ugrott a magyarsági munkavállalók száma, de valamennyi nyugati tartományban is jelentősebb emelkedést mutattak ki, élükön Tirollal (7,19%) és Salzburggal (6,26%). Közel másfél évtized alatt tehát mégiscsak megváltozott a nagyságrend, legalábbis a magyar állampolgárok tekintetében.

4. Ennek ellenére nem kerülheti el figyelmünket az a tény, hogy a 2001. évi állapotokra vonatkozóan a magyarok inkább Ausztria keleti felét részesítették előnyben, amiben kiemelt szerepet tölt be Bécs és vonzásköre; 57,06%-ban itt figyelhető meg egyfajta akkumuláció vagy legalábbis annak bizonyos jelei. Amint azonban Bécs különböző kerületeiben szóródott szét a 15 435 magyar, az említett sűrűsödés ellenére (Bécs vonzásköre a Dunától délre a Bécsi erdő vonalán, illetve keletre Burgenland határáig még nagyobb szóródást jelentett/jelent. A Burgenlandban élő magyarok hagyományos értelemben három nagyobb csomópontot képeztek: Oberwart/Felsőőr Unterwart/Alsóórral és Óriszigettel, az 1958-ban Obeprullendorf névvel egyesített Felső- és Középpulya, valamint a Fertőzug (a Fertő tó és a magyar határ között elterülő sáv).

5. Ausztriai méretekben az említett térbeli elosztódás alapján időbelileg is nagyfokú különbözőség fedezhető fel. Valójában – ha a 20. század elejéig visszatekintünk –, más és más magyarok jelenülnek meg. Burgenlandnál kezdve az őrségi kismesesi települések mellett található a Fertő tótól keletre létesített majorok, amikbe a nagybirtokosok magyar cselédeket telepítettek. A városi, mezővárosi, uradalmi központokban, főként ha ezek egyike-másika járási székhely is volt, jelentős mértékben voltak kimutathatók magyarok. Így északról délnek haladva az 1910. évi (utolsó) magyar népszámláláskor Boldogasszony (Frauenkirchen) lakosságának 27,7 százaléka, Köpcsényé (Kittsee) 24,2, Nezsider (Neusiedl) lakosságának 25,7, Kismarton (Eisenstadt) 25,5, Locsmánd (Lutzmannsburg) 20,3, Vasvörösvár (Rotenturm) 21,3, Németújvár (Güssing) 38,6 százaléka volt magyar nyelvű. Felsőórrban 77,7, Alsóórrban és Óriszigeten 95,1, a két Pulyánban 93,5 százalék volt a magyar nyelvűek aránya. Amennyire földrajzilag elkülönültek egymástól, ugyanúgy társadalmilag sem volt köztük összekötő kapocs. Még a Felső Órségben is legfeljebb falutudat volt tapasztalható, aminek következtében a terület Ausztriához csatolása után még kevés-

bé alakulhatott ki tartományi szinten magyar öntudat. A többi utódállamtól eltérően az új szerzemény területén nem hajtottak végre földreformot, így a magyar nagybirtokos családok (Esterházy, Batthyányi, Erdődy) megtarthatták vagyonukat, mindazonáltal nem éreztek semmiféle kötődést a helybéli magyarsághoz, ennek megfelelően nem is kezdtek bele semmiféle kisebbségi politikába. Ez a széttagoltság gyakorlatilag abban nyilvánult meg, hogy legfeljebb helyi szinten addig tartotta magát a magyarság, amíg meg tudta őrizni hagyományos falusi-mezőgazdasági múltját, jellegét.

Az 1970-es években beindult műszaki fejlődés következtében minden gyökeresen megváltozott. A parasztgazdaságok nagymérvű felszámolásával következett az ingázás a közelebbi vagy távolabbi ipari központok felé (Graz, Bécs). Ehhez hozzáfűzhető, hogy az ingázásból sok esetben városba költözés lett, azzal a sajtóságos megnyilvánulással, hogy a betelepülők szülőföldjükkel is legfeljebb családi szinten tartották/tartják a kapcsolataikat, ellenben egyes esetektől eltekintve – nyilvánvalóan a külön világok miatt – nem zárkóztak fel a helyi magyar közösségekhez. Egyidejűleg egyre nagyobb méreteket öltött a német ajkúak betelepülése, ami elsősorban a helyi-járási közigazgatást, az ipart és a kereskedelmet és természetesen az iskolai oktatást is érintette. Ennek tudható be, hogy történetesen Felsőőr és a két Pulya mint járási székhelyek magyar ajkú lakossága a jelenig jóval húsz százalék alá süllyedt.

6. Figyelembe véve Moson, Sopron és Vas megye nyugati területének Burgenland néven osztrák tartománykénti létrejöttét (1921) a helyi, „őshonos“ magyar lakosság ettől kezdődően képez kisebbséget. Tőle eltérően egészen más eredetű és összetételű jelesen Bécs és környéke magyarsága. Történeti távlatok felvillantása helyett elég, ha megjegyezzük, hogy Bécsben a középkor óta mindig éltek magyarok, és helyzetükből adódóan eleve kisebbséget képeztek. A városi, különösen nagyvárosi életre jellemzően „biológiai“ szinten két-három nemzedék után kihaltak a családok, ami kisebbségi helyzetben még hátrányosabban hat ki. Német nyelvű környezetben, különösen nagyvárosi viszonyok között már az első generáció a beolvadás jezeit mutatta. Ettől függetlenül nem árt megjegyezni, hogy 1541 után, amikortól Bécs a magyar királyok székhelye is lett, az uralkodó udvara körül folyamatosan tartózkodtak akár hivatalból is különböző főúri családok, akikhez természetesen hozzátartozott a személyzet is. Ekkortól követhetők nyomon a magyar paloták (Nádasdy, Zrínyi, később Esterházy, Batthyány, Pálffy stb.). Különlegességként említhető, hogy Oláh Miklós a mai V. kerület területén „Miklósfalva“ néven létesített települést. Udvartartásuk révén ezek a paloták bizonyos értelemben magyar környezetet jelentettek, állandó kapcsolatot tartva fenn Magyarországgal, úgyhogy akik nem épültek be a bécsi társadalomba, előbb-utóbb ismét visszaköltöztek Magyarországra. Ennek az életmódnak az állandó változás volt egyik jellegzetessége, másként a bécsi kontinuitás, az 1840 körül 15 000-re becsült „magyar kolónia“ tagjai ismételten cserélődtek, vagyis a régi-ek helyébe újak jöttek.

7. Az 1910. évi népszámlálás idején az akkor még Alsó-Ausztriához tartozó Bécsben 139 000 magyar állampolgárt mutattak ki. Az egész tartomány területén 195 844 volt a számuk. Az iparosítás idején beindult nagyfokú cseh bevándorlással párhuzamosan egyre több, főként nyugat-magyarországi lakos kereste szerencséjét Bécsben. Mivel ekkor már nem játszott a korábbihoz hasonló szerepet a főúri udvartartás, meg egyébként is nem a szolgálat, hanem a munkavállalás játszotta a főszerepet, az érintett személyek napi szinten kerültek érintkezésbe a helyi lakossággal, s ennek következtében a határok nyitottsága ellenére kezdetét vette az állandó jellegű Bécsben lakás, majd pedig a honosítás. 1881–1913 között 75 592 magyarországi illetékességű személy vette fel az osztrák állampolgárságot; azért ebben a megfogalmazásban, mert ezek feltételezhetően többségükben nem voltak magyar anyanyelvűek.

Utalni kell mindamellettt Bécs gazdag magyar hagyományaira: időbeli sorrendben az 1365-ben alapított egyetemre sok ezer magyarországi tanulóval és több százra tehető oktatóval. Intézmények dolgában említhető az ellenreformációt szolgáló, Pázmány Péter által 1623-ban alapított és a jelenben is fennálló papnevelde, a Pazmaneum. Jelentőségénél fogva kiemelhető az 1761-ben Mária Terézia által alapított Magyar Testőrgárda. Vele kapcsolatosan kell utalni az egyetem mellett a Bécsben élő és ható értelmiségiekre, köztük a magyar újságírás művelőire, nevezetesen a második legrégebb magyar nyelvű lap, a *Bétsi Magyar Kurír* (1786–1834) szerkesztőire, az alkotók között Gaál Györgyre, aki elsőként a Bécsben állomásozó magyar katonától gyűjtötte össze és adta ki németül a magyar népmeséket *Mährchen der Magyaren* (1822) címmel. Alig tartják számon, de Fazekas Mihály *Lúdas Matyjja* 1817-ben, háromszáz évvel korábban Werbőczy István *Tripartituma* Bécsben került ki a nyomdából. Nem feledkezve meg róla, mégis csupán emlékeztetőül álljon itt a nagy humanista és kézirat-, illetve könyvgyűjtő Sambucus-Zsámboky János neve, aki 15 éves korában költözött Bécsbe, majd egyetemi vándorlásai után itt telepedett le. Természetesen azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Széchenyi István (1791–1860), a legnagyobb magyar Bécsben született és nevelkedett, s itt élte le tragikus élete utolsó, több mint egy évtizedét.

8. Mint már az eddigiekből látható volt, számbelileg súlypontoszerűen a burgenlandi és bécsi, illetve Bécs környéki magyarok meghatározóan szabják meg az ausztriai magyarok arculatát. Habár a legrégebb, a Gráci Magyar Egyesület már 1888-ban alakult, az ottani magyarok egyrészt létszámuknál, másrészt aktivitásuknál fogva nem ütötték meg azt a szintet, hogy a népcsoportkénti evolúció útján figyelembe vették volna őket az illetékes hatóságok. Ugyanez vonatkozik a többi tartományban, főként az ottani városokban élő magyarokra. Mindazonáltal Linzben, Salzburgban és Innsbruckban tulajdonképpen a II világháború menekültjei vetették meg az ottani magyar élet alapjait.

Az ausztriai magyarok 20. századi élete lényegében tükrözi az általános történeti változásokat. A közös monarchia révén állandó volt a ki-bejárás, ami egyrészt biztosította a folytonosságot, másrészt a bevándorlók egyes csoportjai általában nem csatlakoztak egymáshoz, hanem külön-külön alapítottak egyesületet a 19. sz. hatvanas éveitől. Az I. világháború végeztével s a Monarchia szétesésével a magyarországiak számára Ausztria ténylegesen külfölddé vált. A nagyszámú magyar választás elé került – hasonlóan cselekedett a több százezres létszámú cseh is – egyik részük a magyarországi, illetve utódállamokba való visszatérést, a másik, kisebbik részük, bár átmenetileg magyarként az asszimilációt választotta. 1919-től számítható a politikai emigrációk sora. Mint ilyenek, eleve átmenetiséget képeztek; így a kommunisták vagy megalkudtak a magyarországi helyzettel, vagy pedig – Ausztrián keresztül – a moszkvai emigrációt választották. Időközben a konszolidációra jellemzően a volt testőrpalota épületében berendezkedett a Collegium Hungaricum (1924). Ezzel beindult a tudatos elkülönülés: a magyar állam kulturális intézete körül csoportosult a közösségi élet, akik nem csatlakoztak, elszigetelődésük folytán csakis a beolvadás vonzásába sodródtak. Ennek következtében a két világháború között alig néhány tízezerre apadt Bécsben a magyarok száma: amíg Ausztriában 1920-ban 127 688 volt a magyar illetékességűek száma, közülük 76 168-an éltek Bécsben, ez a létszám már 1923-ra vérszesen leapadt, 1934-re pedig Bécsben 9598-ra zsugorodott.

9. A II világháború újabb fordulatot hozott, aminek kimenetelével az 1949-ben leereszkedő vasfüggöny két ellenséges világot választott el egymástól. Ausztria négy nagyhatalmi megszállása következtében a magyar menekültek kerültek a szovjet megszállási övezetbe: Burgenland, Alsó-Ausztria Béccsel. Sőt, mihamelyst lehetőség adódott, igyekeztek elhagyni Ausztriát, s Nyugat-Németországon keresztül többségük-



ben választották a tengerentúli kivándorlást (nyilvánvalóan nem kevesen éltek a visszatérés lehetőségével). Ausztria mindazonáltal kimondottan a menekültek átmeneti hazájává változott: 1946–1970 között 1 836 753 személy menekült az ország területére. 1946-ban a 601 317 menekült Ausztria népességének közel egytizedét tette ki. 1948. január 1-jéig 98 961 magyar állampolgár menekült Ausztriába, közülük 69 017-en vándoroltak tovább, illetve tértek vissza Magyarországra. Az újabban érkezőknek köszönhetően 1949. december 1-jéig 30 658-ra emelkedett, az általános politikai helyzetből adódóan 1956. július 1-jéig 9841 esett vissza a magyar menekültek száma.

10. Az 1956-os magyar forradalom újabb fordulatot hozott: november elejétől 1958. április 30-ig a közel 210 000-ból 180 288 magyar új menekültet regisztráltak Ausztriában; a legtöbben a kivándorlást választották, s ennek következtében 1959. június 30-án mindössze 11 471 személy (6,32%) maradt Ausztriában. Akik itt maradtak, a legtöbben le is települtek, s felvették az osztrák állampolgárságot. Megtartó erőnek bizonyultak az (1945) 1956–1963 között fennálló magyar középiskolák több mint 3000 diákkal és 877 érettségizővel, valamint az Ausztria különböző egyetemein és főiskoláin regisztrált 1958/59-ben ezret is meghaladó egyetemistával. A már részben meglévő lelkészségek mellett ekkor alakult a nagyobb részét még fennálló, Burgenlandon kívül működő egyesületek zöme.

11. A felsorolt adatok kikerekítéseként rögzíthető: 1946–2013 között összesen 26 038 volt magyar állampolgár nyerte el az osztrák állampolgárságot. Ezzel kapcsolatosan nem árt megjegyezni, hogy a rendszerváltozást követően évente 3–400 között mozgott a honosítások száma, 2001 óta azonban csökkent, mígnem 2008-ban 56 honosítással mélypontot ért el az a folyamat, ami Magyarország 2004. évi EU tagságával Magyarázható, igaz 2013-ban ismét 83 magyar vette fel az osztrák állampolgárságot.

12. A beigért reális kép megrajzolásához természetesen nem elégségesek a felsorakoztatott adatok. A számok sokaságából mindazonáltal mind földrajzi, mind pedig jogi-közigazgatási tekintetben nagyon tarka világ olvasható ki, amit az időtényező még cifrábbá tesz. Az 1956-os menekülthullámmal kapcsolatosan megjegyeztük új egyesületek alakítását. A felnőtt osztrák legalább 4 egyesületben vállalt tagságot, legalábbis így volt ez néhány évtizeddel ezelőtt. Ismerve a magyarok magánjellegű beállítottságát csakis biztató jelenségnek minősíthető a szerveződési készség, amit jobban odafigyelve két oldalról is megtámaszthatunk kritikus észrevétellel:

a) Az egyesületek a tagságvállalás szintjéig a magyaroknak, magyar származásúaknak legfeljebb 10-15 százalékát fogják össze.

b) Az 1956 után alakult egyesületek mindenekelőtt arra vallanak, hogy az új menekültek nem csatlakoztak a korábbi egyesületekhez, miután egészen más világot hoztak magukkal.

A felsorakoztatott számbeli adatokat tehát azzal a nyomatékos megjegyzéssel lehet tálni, hogy a mennyiség messzemenően nem jár a magyarság vállalásával. Ez a tényállás abból a szempontból is elgondolkoztató, hogy még Burgenlandban sem léteznek magyar önkormányzatok. Az egyes lelkészségeken kívül Ausztria-szerte kizárólag az egyesületi élet jelenti és tükrözi a magyar közösségek jelenvalóságát. Az iskolai oktatás kezdetlegességének ismertetése külön értekezést érdemelne, de be kell érni azzal, hogy sem Burgenlandban, illetve Bécsben, de másutt sincsenek olyan intézmények, amiknek segítségével biztosítható lenne az utánpótlás.

A „szakosodástól“, érdeklődéstől eltekintve mély ároknak bizonyultak a politikai-világnézeti választóvonalak. A vasfüggöny árnyékában nagyfokú volt a bizalmatlanság, sőt félelem, tudvalevőleg a magyarországi kommunista hatóságok éber szemmel figyelték, hova jár az emigráns magyar. A Collegium Hungaricum épületében maradt „lojális“ egyesületek a forradalom leverése következtében nagymértékben

felmorzsolódtak, vagy legalábbis elszigetelődtek. Fordulatot az 1963-ban megkötött osztrák–magyar megállapodás hozott. Mindemellett a magyarországi rendszer konszolidációjával párhuzamosan egyre csökkent a menekült/emigráns egyesületek látogatottsága. A hetvenes évek elején kezdett megfordulni a kocka, ugyanis a beinduló magyarországi látogatásokhoz kötődő vízum engedélyezése nagyban attól függött, ki hova tartozik. A többség ebben a rendezetlen helyzetben mindinkább visszavonult magánéletébe, miközben a gyakori beházasulások folytán az osztrák környezet lett mérvadó. Az említett körülményekből kifolyólag az egyes közösségek egymás felé is amolyan sündisznóállásokat építettek ki, s így sok esetben alig volt átjárhatóság még Bécsben sem, nem is említve az egyes tartományokban létező magyar közösségeket. Nem hallgatható el a burgenlandiak és a tartományon kívül élő magyarok egymás számára teljesen idegen világa. A burgenlandiak még a falujukban-városukban letelepült „*gyüttmenteket*” sem fogadták be. Vagyis ahány ház, annyi világ, s a „szomszédság” Arany János Fülemüléjéhez hasonlóan tobzódott, helyesebben picike vasfüggönyök ereszkedtek a közösségek közé. Egyedül a lelkészségeknek sikerült politikai-világnézeti, no meg származási elkülönüléseket áthidalva legalább vallási színezetben valamelyest összefogni híveiket.

13. A vázolt adottságok nagyfokú rendezetlenségre vallanak. Az egyes személyek nem tisztázták hovatarozásukat, s ha igen, legfeljebb ösztönösen az állampolgársághoz kötötték ezt. Nem ismert, hogy az osztrák hatóságok nemzetiségi váltáshoz kötötték volna az osztrák állampolgárság adományozását, sok magyar mégis úgy látta, hogy az állampolgárság változtatásával magyarból osztrák lett, s ezt nem tartották összeegyeztethetőnek azzal, hogy továbbra is látogassák a magyar rendezvényeket. Az 1963-tól lehetővé vált magyarországi látogatások révén, aki ragaszkodott származásához, Magyarországon igyekezett kielégíteni abbéli igényeit. Az atomizáltság állapotában tehát nem volt az összes magyart összefogó kohéziós erő; úgy is fogalmazhatnánk, ha egyáltalán, ahány magyar, annyi kis magyar sziget, világ. Megtartó erőnek részben 1956 emléke bizonyult, az adott körülmények között nagyon is regresszív módon. Valóban fel kellett tenni a kérdést: az atomizáltság állapotában hogyan tovább?

14. Az elmozdulást, kibontakozást egészen más úton és módon kellett keresni. Az elszigetelődés és felszívódás két pólusa között az *integráció* lehetőségét kellett kipróbálni, majd ezen az úton elindulni. Új arculatot kellett öltetni: *das eine nehmen, und das andere nicht lassen*, mondja a német. Más szóval megtanulni magyarként beilleszkedni és élni Ausztriában. Járatlan út volt, sok buktatóval, tele bizonytalansággal és bizalmatlansággal. Bár másként gondolta a törvényhozó, fogódzót jelentett az 1976. évi népcsoporttörvény. A területi elv alapján ezt kizárólag a települt kisebbségekre vonatkoztatták, azzal a rezervátumra emlékeztető gyakorlattal, hogy történetesen, ha valamelyik alsóőri magyar átköltözött a szomszédos Vasvörösvárra, nem számolták a népcsoporthoz.

A kezdeményezők mégis erre építettek, bízva időszerű érvelésük meggyőző erejében, mígnem sikerült történeti adatok sorával bizonyítani, hogy a „bécsi magyarok” évszázados múlttal rendelkeznek. Az eljárás nagyfokú utánajárását és bizonyítást igényelt. Ehhez természetesen elengedhetetlen volt egyfajta érdekképviselő, egész Ausztriát átfogó képviselőtestület. Az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége (1980) az osztrák honosságú magyarok összefogását és népcsoporttá szerveződését tűzte ki, s ehhez mindent elkövetett annak érdekében, hogy intenzív kapcsolatokat építsen ki pártokkal és kormányzervekkel a kölcsönös bizalom jegyében.

Tizenhárom évig tartott, mígnem az osztrák kormány 1993-ban a magyar népcsoport részévé nyilvánította a Bécsben és környékén élő magyarokat. Az út történelmi

vállalkozásnak bizonyult, s egyfajta honfoglalásként fogható fel. Az elismerés óta eltelt több mint két évtized mégsem bizonyult elégségesnek ahhoz, hogy országépítés legyen a honfoglalásból. A jogi keretek ellenére a kezdeti felzárkózás után megtorpanás következett. Az 1968-ban alakult Burgenlandi Magyar Kultúregyesület teljes elzárkózása után sikerült ugyan fellazítani a talajt, de ez inkább a Magyar Népcsoport-tanács kibővítése révén vált lehetségessé. Sokan változatlanul vitatják ma is, mennyire tekinthető törvényes képviselőnek, hiszen kizárólag tanácsadó jogköre van. Mégis egyelőre nincs más választás, mint ennek a testületnek az elfogadása, amiben legalább a burgenlandi és bécsi magyarok egymásra találtak.

Szinte minden képességet meghaladó feladat: a felaprózódás után minden sokszínűsége mellett egységes ausztriai magyar identitás kifejlesztése. Az egyesületi tevékenység egybehangolása már csak pénzügyi okokból is nélkülözhetetlen; mindent el kell követni a szűklátókörűség és egyesületi önzés felszámolása érdekében. S közben jelentkezik a nemzedékváltás, félve, hogy megfelelő utódok nélkül.

Csüggedésre mégsem lehet okunk, hiszen nem kell előről kezdeni, hanem tovább kell szélesíteni, még inkább járhatóvá tenni azt az utat, ami a jövőbe vezet. Végül is nincs visszaút, hanem csakis előre tekintve lehet haladni tovább. Azért, hogy mi lesz, hogyan alakul sorsunk, elsősorban mi, ausztriai magyarok vagyunk felelősek.

Van-e az ausztriai magyaroknak, a magyar kisebbségeknek jövője? Igen, van. De ehhez mindenekelőtt nekünk, az érintetteknek kell cselekednünk, vállalva feladatainkat, a befogadó társadalmakba beépülten magyarságunkat.

